LAUREA AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

“Tämähän on meidän ydin-toimintaa, että tarjotaan erilaisia mahdollisuuksia sille yksilölle ja yhteisölle voida hyvin”

-kokemuksia vapaan sivistystyön perustaitovalmennuksesta vankiloissa

Vapaan sivistystyön päivät, tutkimustyöpaja 4.9.2026
Paula Alanen, KT, erityisasiantuntija paula.alanen@laurea.fi

Vankien perustaitovalmennus –kokeilu Jotpan rahoituksella

LAU
REA

- Kokeilu toteutettiin vuosina 2024–2025.
- Perustaitovalmennuksen toteuttajinaa kaksi kansanopistoa (Linnasmäen opisto, Länsi-Suomen opisto), neljä kansalaisopistoa (Auranlaakson opisto, Kalliolan opisto, Riihimäen kansalaisopisto ja Vanajaveden opisto) ja yksi opintokeskus (Opintokeskus Sivis).
- Noin puolet Suomen vankiloista mukana kokeilussa (yksiköissä vankipaikkoja 1800), suljettuja ja avovankiloita
- Kokeilun rahoitti Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus (Jotpa).
- Tavoitteena oli vastata osaltaan vankeusrangaistustaan suorittavien henkilöiden koulutusvajeeseen ja palvelutarpeisiin ja tarjota mahdollisuus osoittaa perustaitojen osaamista KAPOS-merkeillä.

Tutkimuskysymys ja aineisto

Miten vapaan sivistystyön tavoitteet toteutuivat kokeilun aikana?

- Miten vst-tavoitteet ja vankeuden toimeenpanon tavoitteet näkyivät toteutuksessa?
- Millaisia käytännön esteitä tai mahdollisuuksia havaittiin tavoitteiden toteutumiselle?

Tämän osatutkimuksen aineisto:

Kokeilun arviointia varten kerätty kysely- ja haastatteluaineisto (14 kyselyvastausta, 7 haastattelua, 10 haastateltavaa, 7,5 tuntia)

Vankeuden täytäntöönpanon tavoite

LAU
REA

Estää rikosten tekeminen rangaistusaikana.

ja

Lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan.

Miten?

Edistämällä vangin **elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan.**

Vankeuden täytäntöönpanon sisällön vaatimukset

- Vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen.
- Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta.
- Vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.
- Vankilan **olot on järjestettävä** niin pitkälle kuin mahdollista **vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja.**
- Vangin **mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on pyrittävä ehkäisemään.**

LAU
REA

Vapaan sivistystyön tarkoitus

LAU
REA

Järjestää **elinikäisen oppimisen periaatteen** pohjalta **yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta** tukevaa koulutusta.

Vapaan sivistystyön koulutuksen *tavoite*:

LAU
REA

“**Edistää ihmisten** monipuolista **kehittymistä, hyvinvointia** sekä **kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista”.**

- Vapaassa sivistystyössä korostuu **omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus**.

Vst järjestää koulutusta: elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyden, tasa-arvon, ja aktiivisen kansalaisuuden tukemiseen.

”Just se, että se osallistuja itsessään saa niitä asioita mitä tarvitsee siinä omassa arjessaan ja pystyy niitä hyödyntämään. Toivon mukaan just ne positiiviset oppimiskokemukset kantaa sitten siitä eteenpäin.” H7

Ihmisten monipuolisen kehittymisen edistäminen

”VST voi tarjota jotain muuta kuin jotain pitkää tutkintoa. Eli vähän enemmän *sellasta, mikä avartaa ihmistä*, *miten hän näkee maailmaa, mitä hän voi kokea*. Hän pääsee esimerkiks vankilassa mahdollisesti kokemaan ja kokeilemaan sellasta, mitä hän ei ikinä tekis sillon, kun on ulkopuolella. Kädentaitoja, taidetta, ilmaisua. Me voidaan tarjota paljon muutakin kun jotain ammattiin suuntautuvaa, vaan huomattavasti laajemmin, *mikä on hyväksi sille ihmiselle kokonaisuudessaan*. Hän saa uusia kokemuksia, näkee asioita eri tavalla, koska ne on sellasia pieniä asioita, mitkä helpottaa siinä kuntoutuksessa ja siinä vaiheessa kun tuomio on suoritettu.” H1

”Ne *onnistumisen kokemukset* on äärimmäisen tärkeitä, kun niitä ei kaikilla ole koskaan ollut varmaan tai sitten on ollut vähän vääristä asioista, niin ne on tosi tärkeitä ja se itseluottamuksen kasvu ja se *usko siihen omaan osaamiseen ja oppimiseen*.” H3

”Mun mielestä näitäkin täytyy joskus tuoda näitä [onnistumisen] polkuja esille, kun me tiedetään mikä se prosentti on, ketkä palaa takaisin. Kaikki *me toimijat olimme olleet hänelle tärkeitä, että hän pääsi elämässä oikeasti eteenpäin*. Hänellä oli perhe ja lapset ja yrittäjäpolku nyt avoinna, ja se oli myöskin ihan järkevä se hänen yrityssuunnitelmansa.” H2

”Se on aina tosi positiivinen juttu, kun ulkoa tulee vetämään jumppaa tai mitä tahansa tekemään, niin tulee *semmoinen ajatus, että heitä varten tulee joku tänne*.” H5

”Juuri tämä, *että henkilöt ensinnäkin pysyis sieltä rikoksen polulta poissa, ja että löytäisivät jonkinlaisen suuntaviivan* sillä tavalla, että tekemällä tätä voin saavuttaa jotakin. Minusta se on semmoinen oikeastaan tärkein asia, mitä tästä tulee.” H 8

Ihmisten hyvinvoinnin edistäminen

LAU
REA

”Ne naiset, jotka siinä musiikkiesityksen päätyttyä keskusteli keskenään, niin ne sanoi, että ainut valopilkku, että kun vankilaolosuhteet suljetut, niin siellä ei tehdä mitään itse meinaan, että kaikki tulee ulkoapäin ja toteltava on, niin se oli viikon kohokohta, että odotti sitä kurssia alkavaksi, koska siellä *sai päästää luovuuden valloilleen ja tunsi, että on johonkin järkevään itsestään*.”

”Ajattelin, että hitsi, *vaikka tää hanke on yhteiskunnan rahoja vienyt, mutta kyllä sekin vie, jos kierre jatkuu ja jatkuu* ja millään konstin ei saada päättymään, niin sitä ajattelen vaan.” H9

Kansanvaltaisuuden toteutumisen edistäminen

LAU
REA

”Niin sitten tavallaan *ne jotenkin ajattelee, että he ei saa tätä koulutusta tai mitään enää, jos he ei anna hyvää palautetta*. *Ja mä sit, että se ei ole se tarkoitus, että tää on kehittämistä*, että kehitetään koulutusta vielä paremmaksi. Jos teistä on tuntunut, että joku osa ei nyt ole ihan sitä mitä te ajattelitte, kun te tähän koulutukseen tulitte.”H6

”Se oppijalähtöisyys ja muu, että toteutuuko se sitten miten, jos siihen ei ole hirveästi sanavaltaa niillä osallistujilla itsellään. Tää on ehkä semmoinen vähän, voi olla jopa filosofisempi kysymys ja myös käytännön kysymys, että on varmaan syynsä vankiloissakin, että miksi. Mutta jatkon kannalta tätä on ehkä syytä miettiä, että *onko mahdollista jollakin lailla saada myös osallistujan omat tarpeet ja toiveet huomioon*, mikä tietysti olisi meidän mielestä tosi tärkeä asia.” H7

”Elämänhallinnan puoli, *että ylipäätään tiedostaa, että minä pystyn vaikuttamaan itse tähän omaan elämiseen ja olemiseen*, ja samalla sitten tietysti muihin ihmisiin siinä ympärillä, että minusta se on yksi semmoista keskeisistä tavoitteista tai saavutuksista, mitä tässä tehdään.” H8

Moniarvoisuuden toteutumisen edistäminen

LAU
REA

”Jos on innostusta, *meille kaikki on tervetulleita*. Koska meillä kuitenkin löytyy ne keinot, *että vaikka ei yhteistä kieltä, ni kyllä me löydetään se kommunikointimenetelmä*. Me ei tarvita sitä yhteistä kieltä, me tarvitaan joku kommunikointimenetelmä. Mut se voi yhtä hyvin olla, näytetään sormella, ilmeillä, liikutaan, käytetään teknologiaa kääntämisessä ja niin poispäin. Mutta se ihan laidasta laitaan (ryhmän koostumuksesta)”.

”Me *tehdään paljon erityisryhmien kanssa ni meil on jatkuvalla syötöllä sekaryhmiä, ni me ollaan sitä meidän toimintamallia useamman vuoden ajan pyöritetty tällä mentaliteetilla*.” H1

Kestävän kehityksen toteutumisen edistäminen

LAU
REA

”Yks jätkä pamautti oikein nyrkin pöytään, juu saatana, tästä pitääkin kyllä nyt sitten puhua, että kun nää nyt perkele tunkee nää kaikki koneen kaikki luukut täyteen sitä pesuainetta. Ja hirveä papatus siitä aiheesta. Se on yleensä semmoinen mitä ei aina uskoisi, mutta mikä oikeasti löytää paikkansa se *pyykinpesu*.”

Monikulttuurisuuden ja kansain-välisyyden toteutumisen edistäminen

LAU
REA

”Siellä on opiskelijoita, pääosin maahanmuuttotaustalla olevia opiskelijoita, joilla sekä suomen kielen osaaminen että sitten yleissivistävä pohjakoulutus joko omasta maasta tai sitten Suomesta puuttuu osin tai kokonaan. Heillä on heikko kielitaito, mutta heillä on myös heikot muut perustaidot. Ja ne perustaidot on niin heikot, että *kun vankilassa tarjotaan TUVA-opetusta tai perusopetuksen päättövaiheen opetusta, niin tällä joukolla ei ole osaamisen näkökulmasta mahdollisuutta vielä osallistua siihen. Puhutaan taitotasoltaan vielä alhaisemmasta tasosta*.” H10

Tavoitteiden toteutumisen esteitä

LAU
REA

- Vst toimijat sopeuttavat toimintaansa kunkin vankilayksikön toimintakäytäntöihin ja olosuhteisiin
- Sujuvaan yhteistyöhön tarvitaan aikaa ja molemmin puolista tutustumista (hankerahoitusta vai…?)
- Vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa ryhmän kokoonpanoon, tuleeko osallistuja “vapaaseen” sivistystyöhön
- Rahoitus: Vst:n koulutus vs. tilauskoulutus? Opiskelijmaksun osuus - entäs en
- Tietämättömyys vankiloiden arjesta ja vankien oppimistarpeista

Alustavia johtopäätöksiä…

Vapaan sivistystyön tavoitteet toteutuivat laajasti vankilassa toteutetun koulutuksen aikana esteistä huolimatta.

Vst toimijat joutuivat sopeutumaan ja neuvottelemaan tavoitteiden toteutumisen edellytyksistä vankiloiden (vankeuden toimeenpanon tavoitteiden) kanssa. Joistakin rajoituksista ei ollut mahdollista neuvotella (internetin käyttö, kurssin osallistujat).

Toiminta koettiin vst-tarkoituksen kannalta mielekkäänä ja tavoitteiden mukaisena

Lähteet

Laki vapaasta sivistystyöstä | 632/1998 | Lainsäädäntö | Finlex

Vankeuslaki | 767/2005 | Lainsäädäntö | Finlex

Arviointiraportti vankien perustaitovalmennuskokeilu 2024–2025 (Silta-valmennus) | Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus

Vankilaopetuksena järjestettävän perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen kehittäminen - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö